

Стивен Крејн

ПАС МРКЕ БОЈЕ

Дете је стајало на углу улице. Једним раменом се наслонило на високу дрвену ограду а другим је њихало напред-назад, нехајно шутирајући шљунковито тло.

Сунце је пржило калдрму, а троми летњи ветар подизао жуту прашину која се у облацима вукла низ улицу. Кроз њу су пролазиле нејасне контуре бучних камиона. Дете је стајало, сањиво загледано.

После извесног времена, тротоаром је, заокупљен нечим, доскакутао мали пас мрке боје. Кратки канап са његовог врата вукао се по прабини. С времена на време згазио би на његов крај и затетурао се.

Зауставио се испред детета. Посматрали су једно друго. Пас је оклевао за тренутак, али је убрзо направио мале покрете репом. Дете је пружио руку и дозволао га. Некако покајнички, пас се приближио и двојац се међусобно пријатељски тапшао и гуркао. Пас се све више одушевљавао сваким тренутком овог сусрета, све док својим веселим скакутањем замало није преврнуо дете. На то је дете подигло руку и ударило пса по глави.

То је, изгледа, савладао и запањило малог пса мрке боје, и ранило га у срце. Очајан, спустио се међу дететове ноге. Када је ударац, праћен прекором у дечјим реченицама, поновљен, окренуо се на леђа, и на необичан начин испружио шапе. При том је, ушима и очима, упућивао малу молбу детету.

Изгледао је тако смешно – окренут на леђа, са чудно испруженим шапама, да се дете развеселило и потапшало га неколико пута како би га задржало у том положају. Али мали пас мрке боје је своје кажњавање схватио крајње озбиљно, и сигурно је мислио да је починио неки тежи злочин, јер се увијао скрушено и на све могуће начине показивао кајање. Додворавао се детету, и упућивао му још молби.

Дете се, најзад, заситило ове забаве и кренуло кући. Пас је гледао молећиво. Лежао је на леђима, пратећи погледом прилику која се удаљавала.

Убрзо се, уз мало муке, придигао на ноге и кренуо за дететом. Оно је нехајно и полако ишло ка кући, заустављајући се повремено да истражи разне ствари. За време једне од ових пауза открило је да га мали пас мрке боје прати попут џепароша.

Дете је више пута свог пратиоца ударило малим штапом који је нашло. Пас је лежао и гледао молећиво док дете није престало и продужило својим путем. Затим се некако усправио и поново кренуо за њим.

На путу до куће дете се више пута окренуло и ударало пса, стављајући му до знања, својим дечјим покретима, да га презире као небитног, без икакве вредности, осим тренутне. Пас, због тога што је био такав, извињавао се покретима и изражавао жаљење, али је наставио да прати дете из прикрајка. Кривица се толико одразила на његово држање да се шуњао попут убице.

Када је дете стигло до свог улаза, пас је ревносно скакутао неколико јарди иза њега. Када се поново сусрео са дететом, толико се узрујао због срамоте да је заборавио на канап који се вукао по улици. Саплео се о њега и пао.

Дете је село на степеник и двојац је имао још један сусрет, за време којег се пас својски трудио да задовољи дете. Са таквом лакоћом је извео неколико скокова да је дете изненада схватило да је овај пас нешто посебно. Начинило је брз, похлепан покрет и зграбило канап.

Вукао је свог заробљеника кроз ходник и уз дугачке степенице у мрачној згради. Пас се заиста трудио, али није могао баш вешто да се успентра уз степенице зато што је био веома мали и нежан, и на крају се брзина корака занесеног детета толико повећала да је пса ухватила паника. Мислио је да га дете вуче ка мрачној непознаници. Поглед му је подивлао од страха. Почео је избезумљено да маше главом и стеже ноге.

Дете је удвостручило своје напоре. Водили су битку на степеништу. Дете је победило зато што је било потпуно посвећено свом циљу и зато што је пас био веома мали. Довукло је плен до врата свог дома, и коначно, тријумфално, унело преко прага.

Никога није било у стану. Дете је село на под и покушало да се зближи са псом. Пас је на то одмах пристао. Блистао је од љубави према свом новом пријатељу. За кратко време међу њима је склопљено чврсто и трајно другарство.

Када се дететова породица појавила, настао је прави метежа. Пас је проучаван, коментарисан и називан свакаквим именима. Из свих очију му је упућиван презир, тако да се јако посрамио и клонуо попут увенуле биљке. Али дете је одлучно стало у средину собе и из свег гласа кренуло да брани пса. Тако се десило да се, док се он урлајући бунио и грлио пса, са посла вратио отац породице.

Родитељ је захтевао да зна због чега су, до ђавола, натерали дете да завија. Са много речи су му објаснили да проклети дечак жели да унесе пса луталицу у породицу.

Одржан је породични састанак. Од њега је зависила судбина пса, али пас уопште није обраћао пажњу на то, пошто је био заузет жвакањем крајева дететове одеће.

Прича је брзо завршена. Отац породице је, изгледа, те вечери био лоше расположен, и када је приметио да ће се сви запањити и разљутити ако таквом псу буде допуштено да остане, одлучио је да тако и буде. Дете је, тихо плачући, однело свог пријатеља у други део собе да се поигра са њим, док је отац обуздавао жестоку побуну своје жене. Тако је одлучено да пас постане члан домаћинства.

Он и дете су били заједно све време, осим када је дете спавало. Дете је постало чувар и пријатељ. Ако би неко од одраслих шутнуо пса или га нечиме гађао, дете би бучно и жустро бранило свог пријатеља. Једном док је дете трчало, гласно кукајући, са сузама које су му текле низ лице и раширеним рукама, да би заштитило свог пријатеља, у главу га је погодио веома велики тигањ који је бацио његов отац, бесан због тобожњег недостатка учтивости пса. Од тада, чланови породице су пазили како гађају пса. Штавише, пас је постао веома вешт у избегавању пројектила и ђонова. У малој соби у којој су се налазили пећ, сто, комода и неколико столица, демонстрирао је завидну стратешку способност при сагињању, финтирању и јурењу међу намештајем. Могао је да натера троје или четворо људи наоружаних метлама, штаповима и пуним рукама угља, да употребе сву своју довитљивост не би ли га докачили. А чак и када би успели, ретко када су могли озбиљно да га повреде или да му направе неки ожиљак.

Али када је дете било присутно, ове сцене се нису догађале. Схватили су да ако неко малтретира пса, дете одмах почиње да јеца, а када једном крене, постаје разуздано и скоро незауостављиво, па је пас у томе имао заштиту.

Ипак, дете није могло увек да буде у близини. Ноћу, када би оно спавало, његов пријатељ мрке боје би из неког мрачног ћошка пустио дивљи, жалосни крик, песму о бескрајној усамљености и незнању, која би се уз језу и јецање провукла кроз зграде тог блока и узроковала псовање људи. Тада би певача често јурили по целој кухињи и ударали свакаквим предметима.

Понекад би и само дете тукло пса, иако није познато да је икад имао нешто што би се с правом могло назвати оправданим разлогом. Пас је увек примао ова батинања са ставом признавања кривице. Био је исувише пас да би пробао да изгледа као мученик или да планира освету. Примао је ударце са дубоком понизношћу, и чак је опраштао свом пријатељу чим би завршио, и био је спреман да милује дететову руку својим малим црвеним језиком.

Кад би се несрећа сручила на дете, и када би га невоље надјачале, оно би често допузало испод стола и спустило своју малу изнурену главу на леђа пса. Пас је увек саосећао с њим. Погрешно би било претпоставити да је у таквим ситуацијама користио прилику да покаже да се сећа незаслужених батина које је добијао од свог пријатеља, када би овај био испровоциран.

Није успоставио неки запажени ступањ интимности са осталим члановина породице. Није имао поверења у њих, и страх који би показао када би му понекад пришли, сасвим би их разгневио. Осећали би извесно задовољство када би га оскудно хранили, али напokon његов пријатељ је почео да обраћа пажњу на ту појаву, а када би и он заборадио, пас се често у тајности сам сналазио.

Тако је пас напредовао. Развио је снажан лавез, што је звучало невероватно од тако малог и јадног пса. Престао је да завија ноћу. Заправо, понекад би у сну испуштао мале крике, као да га нешто боли, али то се несумњиво догађало када би у сновима наишао на огромне ватрене псе који су му злослутно претили.

Његова приврженост детету је расла до граница узвишености. Махао је репом када би оно долазило, очајавао када би одлазило. Могао је да разазна звук дететових корака међу свим звуцима у комшилуку. Били су му попут гласа који га дозива.

Поприште њиховог другарства било је краљевство којим је управљао страсни властодржац – дете; али ни осуда ни побуна нису ни за тренутак заживели у срцу јединог поданика. Дубоко у мистичним, скривеним пољима његове мале псеће душе цветало је цвеће љубави и апсолутног поверења.

Дете је имало навику да често иде на излете и осматра необичне појаве у околини. У таквим приликама, његов пријатељ би обично трчкарао за њим. Можда је, ипак, ишао испред. То је захтевало да се сваких петнаестак секунди окреће да би проверио да ли је дете иза. Био је испуњен великом идејом о важности ових путовања. Какво је само победоносно држање имао! Био је поносан што је верни слуга тако сјајног владара.

Али, једног дана отац породице се невероватно много напио. Дошао је кући и почео да се иживљава на посућу, намештају и својој жени. Био је усред забаве када је дете, заједно са псом мрке боје, ушло у собу. Вратили су се са својих путовања.

Извештено око детета одмах је схватило очево стање. Дечак је скочио под сто, знајући из искуства да је тамо прилично безбедан. Пас, коме овакве ситуације нису биле познате, био је, наравно, несвестан, правог стања ствари. Са интересовањем је пратио изненадни скок свог пријатеља. Он је то схватио као весело скакутање. Почео је да цупка по поду да би му се придружио. Био је слика и прилика малог пса мрке боје на путу ка свом пријатељу.

Глава породице га је спазио у том тренутку. Заурлао је снажно од среће и оборио пса тешком цезвом за кафу. Пас се, крикнувши потпуно запањен и уплашен, придигао с грчом и потрчао у заклон. Човек је замахнуо својим гломазним стопалом, од чега се пас занео као да га је ухватила плима. Од другог ударца цезвом пружио се по поду.

Тада је дете, гласно кукајући, иступило храбро, попут витеза. Отац породице није обраћао пажњу на узвике детета, већ је са одушевљењем кренуо на пса. Овај је, будући да је у кратком периоду оборен два пута, одустао од покушаја да побегне. Окренуо се на леђа и на необичан начин испружио шапе. При том је очима и ушима упутио малу молбу.

Али отац је био расположен за забављање, и пало му је на памет како би било сјајно бацити пса кроз прозор. Тако се сагнуо, ухватио за ногу животињу која се увијала и подигао је. Завртео га је раздрагано два или три пута изнад главе, а затим га са великом прецизношћу завитлао кроз прозор.

Пас који је падао изненадио је људе у блоку. Жена која је заливала цвеће на прозору преко пута запрепашћено је вриснула и испустила саксију. На другом прозору, човек се опасно нагнуо да би пратио лет пса. Жена која је ширила веш у дворишту скроз се распомамила. Уста су јој била пуна штипалки, али рукама је махала на све стране. Изгледала је као затвореник са запушеним устима. Деца су трчала урлајући.

Тело мрке боје пало је на крш крова колибе пет спратова испод. Одатле се скотрљало на тротоар пролаза.

Дете у соби, далеко изнад, пустило је дуг, жалостан врисак и брзо се одгегало из собе. Дуго му је требало да сиђе до пролаза, јер је због своје величине било приморано да се низ степенице спушта уназад, један по један степен, држећи се са обе руке за горњи.

Када су касније дошли по њега, нашли су га како седи поред тела свог пријатеља мрке боје.

СТИВЕН КРЕЈН је рођен као четрнаесто дете у сиромашној породици у Њу Џерсију (предграђе Њујорка) 1871. године. Умро је непуних 29 година касније, 1900. године, од туберкулозе. У својој прози, која је често описивана као „сувише искрена”, користио је живописне пределе, драмску акцију и прецизну карактеризацију ликова за иронично проучавање људске природе и

судбине. Остварио је велики утицај на писце реализма и натурализма током XX века. Међу његова најбоља дела убрајају се: „Меги: девојка са улице”(1893), „Црвени знак храбрости” (1895), „Џорџова мајка”(1896) и многе кратке приче.

Превео са енглеског и белешку сачинио МАРКО ДЕНИЋ